

HJALMAR SÖDERBERG

Doktor Glas

AVSNITT 6: 17 augusti – 22 augusti

17 augusti.

Narr! Lump! Kretin!¹

Å, vad tjäna invektiv² till – man förmår ändå ingenting mot sina nerver och sin mage.

Mottagningstiden var slut för länge sedan; den sista hade nyss gått; jag stod vid fönstret i salen och tänkte på ingenting. Plötsligt får jag se Gregorius komma gående snett över kyrkogården, rakt på min port. Det blev grått och grumligt för mina ögon. Jag väntade honom inte, jag visste inte av att han var återkommen. Jag kände svindel, yrsel, kväljningar, alla symptom på sjösjuka. Jag hade bara en tanke i huvudet: inte nu, inte nu. En annan gång, inte nu. Han är i trappan, han står utanför dörren, vad skall jag göra ... Ut till Kristin: Om någon söker mig så säg att jag har gått ut ... Jag förstod av hennes uppspärrade ögon och gap att jag måste ha sett besynnerlig ut. Jag störtade in i sängkammaren och reglade dörren. Och jag hann nätt och jämt fram till lavoaren³: där kräktes jag.

*

Min fruktan hade alltså rätt? Jag duger inte?

Ty det var just nu det borde ha skett. Den som vill handla måste kunna gripa tillfället. Ingen vet om det kommer igen. Jag duger inte!

¹ *kretin*: idiot

² *invektiv*: skällsord

³ *lavoar*: tvättställ

21 augusti.

I dag har jag sett henne och talat med henne.

Jag gick ett slag ut på Skeppsholmen på eftermiddagen. Strax jag kommit över bron mötte jag Recke; han kom ned från höjden där kyrkan ligger. Han gick långsamt och tittade i marken med framskjuten underläpp och petade undan småsten med käppen, och han såg inte ut att vara riktigt nöjd med sin värld. Jag trodde inte att han skulle se mig, men just som vi passerade varann såg han upp och nickade markerat hjärtligt och muntert, med en blixtnabb omläggning av hela ansiktsuttrycket. Jag fortsatte min väg, men hejdade mig efter ett par steg: hon är säkert inte långt härifrån, tänkte jag. Kanske står hon kvar däruppe på höjden. De ha haft något att säga varandra och stämt möte däruppe, dit sällan någon kommer, och för att inte bli sedd tillsammans med honom har hon låtit honom gå ner först. Jag satte mig på bänken, som går runt kring stammen på den stora balsampoppeln, och väntade. Jag tror att det är det största träd som finns i Stockholm. Många vårkvällar satt jag som barn under det trädet med min mor. Far var aldrig med; han tyckte inte om att gå ut och gå med oss.

... Nej, hon kom inte. Jag trodde att jag skulle få se henne komma ner från höjden, men hon hade kanske gått ner en annan väg, eller aldrig varit där.

Jag gick dit upp i alla fall, en omväg, förbi kyrkan – då fick jag se henne sitta hopkrupen på ett av trappstegen utanför kyrkporten, framåtböjd, med hakan i handen. Hon satt och såg rakt in i solen, som höll på att gå ner. Därför såg hon mig inte strax.

Redan första gången jag såg henne slog det mig hur olik hon är alla andra. Hon liknar varken en dam av värld eller en medelklassfru eller en kvinna av folket. Kanske dock mest det sista, isynnerhet som hon nu satt där på kyrktrappan med det ljusa håret bart och fritt i solen, ty hon hade tagit av hatten och lagt den bredvid sig. Men en kvinna av ett ursprungligt folk eller av ett som aldrig funnits, ett där ingen klassbildning ännu begynt, där »folket» ännu icke blivit underklass. En dotter av en fri stam.

Plötsligt såg jag att hon satt och grät. Inte med snyftningar, bara med tårar. Grät som en, som har gråtit mycket och knappt märker att hon gråter.

Jag ville vända om och gå bort, men i detsamma märkte jag att hon hade sett mig. Jag hälsade litet stelt och ville gå förbi. Men hon reste sig strax från det låga trappsteget, lika lätt och mjukt som från en stol, och gick fram och räckte mig handen. Hon torkade hastigt bort tårarna, satte på sig hatten och drog ett grått flor⁴ över ansiktet.

Vi stodo tysta en sekund.

– Det är vackert här uppe i kväll, sade jag till sist.

– Ja, sade hon, det är en vacker afton. Och det har varit en vacker sommar. Nu är den snart slut. Träden gulna redan. – Se, en svala!

En ensam svala ilade förbi oss så nära att jag kände en kylig fläkt över ögonlocken, den gjorde en snabb kurva som för ögat blev en pilskarp vinkel, och försvann i det blå.

– Det blev så tidigt varmt i år, sade hon. Då brukar det bli tidig höst.

– Hur står det till med pastorn? frågade jag.

– Jo jag tackar, svarade hon. Han kom hem från Porla för ett par dar se'n.

– Och har han blivit något bättre?

Hon vände huvudet litet ifrån mig och kisade med ögonen mot solen.

– Inte från min synpunkt sett, svarade hon lågt.

Jag förstod. Det var således som jag hade tänkt. Nå, det var heller inte svårt att gissa ...

En gammal gumma gick och sopade vissna löv. Hon kom oss närmare och närmare, och vi gingo sakta undan längre ut på kullen. Jag gick och tänkte på prästen. Jag skrämde honom först med hans hustrus hälsa, det hjälpte knappt två veckor; jag skrämde honom med hans egen och med den bleka döden, det hjälpte i sex. Och det hjälpte så länge bara därför att han var skild från henne. Jag börjar tro att Markel och

⁴ flor: nät som man kan dra över ansiktet, vanligt på damhattar i slutet av 1800-talet och första halvan av 1900-talet

och hans cyrenaiker⁵ ha rätt: människorna bekymra sig inte om lyckan, de söka efter vällusten. De söka efter vällusten även mot sitt intresse, mot sina åsikter och sin tro, mot sin lycka ... Och den unga kvinnan som gick vid min sida med en så rak och stolt rygg men nacken med allt det ljusa silkesvirret djupt böjd under sina bekymmer – hon hade gjort alldeles detsamma: sökt vällusten och icke bekymrat sig om lyckan. Och för första gången slog det mig nu, att det var alldeles samma slags handlingssätt som fyllde mig med vämjelse för den gamla prästen och med en oändlig ömhet för den unga kvinnan, ja, med en försagd⁶ vördnad som inför gudomens närhet.

Solen glödde mattare nu genom den tjocka dunstkretsen över staden.

– Säg, fru Gregorius – får jag fråga er om en sak?

– Ja, gärna.

– Den som ni älskar – jag vet ju inte alls vem det är – vad säger han om det här, och om alltsammans; vad vill han göra? Hur vill han att det skall bli? Ty han kan ju inte gärna vara nöjd med det som det är –?

Hon teg länge. Jag började tro att jag hade frågat dumt och att hon inte ville svara.

– Han vill att vi skall resa, sade hon till sist.

Jag studsade.

– Kan han det också? frågade jag. Jag menar, är han en fri man, förmögen, oberoende av anställning eller yrke, en man som gör vad han vill?

– Nej. Då hade vi ju gjort det för länge se'n. Han har hela sin framtid här. Men han vill bryta sig en ny bana i ett främmande land, långt bort. Kanske Amerika.

Jag måste le invärtes. Klas Recke och Amerika! Men jag blev stel då jag tänkte på henne. Jag tänkte: därborta kommer han att gå till botten genom alldeles samma egenskaper som han flyter på här. Och vad blir det så av henne ...

⁵ *cyrenaiker*: kyrenaiker, anhängare av en gren inom antik filosofi som förordar njutning.

⁶ *försagd*: blyg

Jag frågade:

– Och ni själv – vill ni det?

Hon skakade på huvudet. Ögonen stodo fulla av tårar.

– Jag vill helst dö, sade hon.

Solen drunknade småningom i det grå töcknet. Ett kyligt vinddrag susade genom träden.

– Jag vill inte förstöra hans liv. Inte bli en börda för honom. Varför skulle han resa? Det skulle bara vara för min skull. Han har hela sitt liv här, sin ställning, sin framtid, sina vänner, allting.

Jag kunde ingenting svara på detta, hon hade ju så alltför rätt. Och jag tänkte på Recke. Hela förslaget syntes mig så underligt från honom. Jag skulle aldrig ha väntat något sådant av honom.

– Säg, fru Gregorius – jag får ju vara er vän, ni betraktar mig så, inte sant? Ni tycker inte illa om att jag talar med er om de här sakerna?

Hon log mot mig genom tårarna och floret – ja, hon log!

– Jag håller mycket av er, sade hon. Ni har gjort sådant för mig som ingen annan kunde eller ville ha gjort. Ni får tala med mig om allt vad ni vill. Jag tycker så mycket om när ni talar.

– Har han, er vän – har han velat det länge, att ni skulle resa bort tillsammans? Har han talat om det länge?

– Aldrig förr än i kväll. Vi träffades här uppe kort innan ni kom. Han har aldrig talat med mig om det förr. Jag tror knappt ens han har tänkt på det förr.

Jag började förstå ... Jag frågade:

– Har det alltså stött till något särskilt just nu ... eftersom han kom på den tanken? Något oroande ..?

Hon böjde på huvudet:

– Kanske.

Den gamla med kvasten sopade åter sina löv alldeles inpå oss, vi gingo tillbaka mot kyrkan, långsamt, under tystnad. Vi stannade vid trappan där vi först hade mötts. Hon var trött: hon satte sig åter på trappsteget och stödde hakan mot handen med blicken ut i den grånande skymningen.

Vi tego länge. Det var stilla omkring oss, men över oss susade vinden med en skarp ton än nyss genom trädskronorna, och det var ingen värme mer i luften.

Hon skälvde till i en frysning.

– Jag vill dö, sade hon. Jag vill så förfärligt gärna dö. Jag känner att jag har fått allt mitt, allt det jag skulle ha. Jag kan aldrig bli så lycklig mer som jag har varit dessa veckor. Det har sällan gått någon dag som jag inte har gråtit; men jag har varit lycklig. Jag ångrar ingenting, men jag vill dö. Och ändå är det så svårt. Jag tycker att självmord är fult, isynnerhet för en kvinna. Jag har en sådan avsky för allt våld på naturen. Och jag vill inte heller göra honom någon sorg.

Jag teg och lät henne tala. Hon kisade smalt med ögonen:

– Ja, självmord är fult. Men det kan vara ännu fulare att leva. Det är förskräckligt att man så ofta bara har det som är mer eller mindre fult att välja på. Den som kunde få dö!

Jag är inte rädd för döden. Inte ens om jag trodde att det fanns någonting efter döden skulle jag vara rädd för den. Jag har varken gjort något ont eller något gott som jag hade kunnat göra annorlunda; jag har gjort vad jag har måst göra, i smått som stort. Minns ni att jag en gång talade med er om min ungdomskärlek och att jag ångrade, att jag inte gav mig åt honom? Jag ångrar det inte längre. Jag ångrar ingenting, inte ens mitt giftermål. Ingenting hade ändå kunnat ske annorlunda än det har skett.

Men jag tror inte att det finns någonting efter döden. Som barn tänkte jag mig alltid själen som en liten fågel. I en illustrerad världshistoria som min far hade såg jag också att egypterna avbildade den som en fågel. Men en fågel flyger inte högre än luften räcker, och den räcker inte långt. Den hör till jorden, den också. I skolan hade vi en lärare i naturkunnighet som förklarade för oss att ingenting av det som finns på jorden kan komma bort från den.

– Det är jag rädd att han hade fått om bakfoten, insköt jag.

– Det är nog möjligt. Men jag uppgav i alla fall min fågeltro, och själen blev mera obestämd för mig. För några år sedan läste jag allt vad jag kom över om religionen och sådant, både för och emot. Det hjälpte

mig ju att reda upp mina begrepp i mycket, men jag fick ändå inte veta det jag ville. Det finns människor som skriver så utmärkt väl, och jag tror att de kan bevisa vad som helst. Jag tyckte alltid att den hade rätt som skrev bäst och vackrast. Viktor Rydberg dyrkade jag. Men jag kände och förstod, att om liv och död visste ändå ingen någonting.

– Men – och det kom en hög och varm färg över hennes kind i mörkret – men på sista tiden har jag fått veta mer om mig själv än förut i hela mitt liv. Jag har lärt känna min kropp. Jag har lärt mig känna och förstå, att min kropp är jag. Det finns ingen glädje och ingen sorg och inte något liv alls annat än genom den. Och min kropp vet ju att den måste dö. Den känner det, liksom ett djur kan känna det. Därför vet jag nu, att det finns ingenting för mig bortom döden.

Det hade mörknat. Sorlet från staden steg starkare upp till oss nu i mörkret, och lyktorna började tändas därnere i krokarna längs kajer och broar.

– Ja, sade jag, er kropp vet att den skall dö en gång. Men den vill inte dö; den vill leva. Den vill inte dö förr än den är utsliten och tyngd av år. Förtärd av lidande och förbränd av lust. Då först vill den dö. Ni tror att ni vill dö, därför att allting ser så svårt ut nu. Men ni vill det inte, jag vet att ni inte kan vilja det. Låt tiden gå. Tag dagen som den kommer. Allting kan bli annorlunda förr än ni tror. Också ni själv kan bli annorlunda. Ni är stark och sund; ni kan bli ännu starkare; ni hör till dem som kan växa och förnyas.

Det gick en frysning genom hennes gestalt. Hon reste sig:

– Det är sent, jag måste gå hem. Vi kan inte gå ner härifrån tillsammans, det vore inte bra om någon såg oss. Gå den där vägen, så går jag åt andra hållet. Godnatt!

Hon räckte mig sin hand. Jag sade:

– Jag skulle så gärna vilja kyssa er kind. Får jag det?

Hon tog upp floret och böjde fram sin kind.

Jag kysste den.

Hon sade:

– Jag vill kyssa er panna. Den är vacker. Vinden slet i mina glesnande hårtestar när jag blottade mitt huvud. Och hon tog det mellan

sina varma och mjuka händer och kysste min panna – högtidligt, som en ceremoni.

22 augusti.

Vilken morgon! En lätt känning av höst i den glasklara luften. Och stilla.

Mötte fröken Mertens på min morgonritt och växlade några muntra ord med henne i förbifarten. Jag tycker om hennes ögon. Jag tror att det är mera djup i dem än man ser strax. Och så håret ... Men sen finns det heller inte stort mera på meritlistan. Jo, en liten god karaktär har hon bestämt också.

Jag red Djurgården runt och tänkte hela tiden på henne som satt på trappan däruppe vid kyrkan och såg in i solen och grät, och som längtade efter att få dö. Och sannerligen: om ingen hjälp kommer, om ingenting inträffar – om inte det inträffar som jag tänker på – då är varje försök att trösta henne med ord bara löjligt prat, det kände jag själv medan jag talade till henne. Då har hon rätt, hundra gånger rätt i att söka döden. Hon kan varken resa eller stanna. Resa – med Klas Recke? Bli honom en börda och en black om foten⁷? Jag välsignar henne för att hon inte vill det. De skulle gå under bägge. Han har det bra förspänt här, sägs det, med ena foten i sitt departement och den andra i finansvärlden; jag har hört folk kalla honom en framtidsman, och om han har skulder så är det nog inte värre för honom än för många andra »framtidsmän» innan deras position är gjord. Han har precis det lagom av begåvning som brukar hjälpa fram sin man – inom den rätta miljön, naturligtvis; någon elementarkraft⁸ är han inte. »Bryta sig en ny bana» ... nej, det ligger inte för honom. Och hon kan inte heller bli kvar i sitt gamla liv. En fånge i fiendeland. Föda sitt barn under den främmande mannens tak och vara nödd⁹ att hyckla och ljuga för honom och se hans äckliga fadersglädje – kanske uppspädd med misstankar som han inte törs tillstå men som han kommer att begagna för att ytterligare förgifta hennes liv ... Nej, hon kan det helt enkelt inte, det slutar med någon

⁷ *en black om foten*: en fotboja, ett hinder

⁸ *elementarkraft*: naturkraft

⁹ *vara nödd*: tvingas

katastrof om hon försöker det ... Hon måste bli fri. Hon skall vara sin egen och råda över sig själv och sitt barn. Då ordnar sig allting för henne, då blir livet möjligt och gott för henne att leva. Jag har gjort en ed vid min själ: hon skall bli fri.

Jag var i en ohygglig spänning nyss, under min mottagning. Jag trodde att han skulle komma i dag, jag tyckte att jag kände det i huden ... Han kom inte, men lika gott; när helst han kommer skall han inte finna mig oberedd. Det som hände i torsdags skall inte upprepas.

Nu går jag ut och äter middag. Jag skulle önska att jag träffade Markel, så kunde jag bjuda honom på middag på Hasselbacken. Jag vill prata och dricka vin och se folk.

Kristin har redan middagen färdig och blir ursinnig, men det får vara detsamma.

(Senare.)

Det är färdigt; det är gjort. Jag har gjort det.

Så underligt det kom. Så sällsamt slumpen ordnade det för mig. Jag kunde nästan bli frestad att tro på en försyn¹⁰.

Jag känner mig tom och lätt som ett urblåst ägg. Nyss, då jag kom inom salsdörren och såg mig själv i spegeln, studsade jag inför uttrycket i mitt ansikte: något visst tomt och utslätat, något jag vet inte vad, som kom mig att tänka på uret utan visare, som jag bär i min ficka. Och jag måste fråga mig själv: det där som du har gjort i dag – var det alltså hela ditt innehåll, finns det ingenting kvar nu därinne?

Dumheter. Det är en känsla som går över. Jag är lite trött i huvudet. Det kan jag ha lov till.

Klockan är halv åtta; solen har nyss gått ned. Hon var en kvart över fyra då jag gick ut. Tre timmar alltså. Tre timmar och några minuter.

... Jag gick alltså ut för att äta middag; jag sneddade över kyrkogården; jag gick genom gränden; jag stannade ett ögonblick framför urmakarens fönster, fick en smilande puckelryggig hälsning av mannen därinnanför och besvarade den. Jag minns att jag gjorde denna

¹⁰ försyn: guds omtanke

reflexion: var gång jag ser en puckelrygg, känner jag mig av sympati en smula puckelryggig själv. Förmodligen en reflexverkan av den från barndomen inlärd medkänslan med olyckan ... Jag kom upp på Drottninggatan; jag gick in i Havannamagasinet och köpte ett par ordentliga Uppmann¹¹. Jag vek om hörnet vid Fredsgatan. När jag kom på Gustaf Adolfs torg, kastade jag en blick in genom Rydbergs fönster i tanke att Markel möjligen kunde sitta där vid sin absint, som han brukar ibland, men där satt bara Birck med ett glas citron. Det är en tungus¹², honom kände jag ingen lust att äta middag med på tu man hand. ... Utanför tidningskontoret köpte jag ett Aftonblad och stoppade det i fickan. Där finns kanske något nytt om Dreyfusaffären¹³, tänkte jag ... Men jag gick hela tiden och undrade hur jag skulle få fatt i Markel. Att telefonera till hans tidning lönade sig inte, han är aldrig där vid den tiden; och medan jag tänkte detta gick jag in i en cigarrbod och telefonerade. Han hade nyss gått. ... På Jakobs torg såg jag på långt håll pastor Gregorius komma emot mig. Jag gjorde mig redan i ordning att hälsa då jag med ens upptäckte att det inte var han. Det var inte ens någon nämnvärd likhet.

– Så, tänkte jag, då möter jag honom snart.

Ty enligt en allmänt spridd folktro, som jag dunkelt påminde mig att min erfarenhet vid något tillfälle hade bekräftat, skall ett misstag på person av denna art vara ett slags varsel. Jag erinrade mig till och med, att jag i en pseudovetenskaplig¹⁴ tidskrift »för psykiska undersökningar» hade läst en historia om en man, som efter ett sådant »varsel» tvärt vek in på en sidogata för att undgå ett möte som var honom obehagligt – och kom rakt i armarna på den som han ville undvika ... Men jag trodde inte på dessa dumheter, och mina tankar fortsatte hela tiden i tysthet sin razzia efter Markel. Det kom för mig, att jag ett par gånger vid samma tid på dagen hade träffat honom i vattenbutiken i torget; jag gick dit. Han var naturligtvis inte där, men jag satte mig i alla fall i en av sofforna under de stora träden invid

¹¹ *Havannamagasinet*: en cigarraffär; *Uppmann*: en sorts cigarr

¹² *tungus*: tråkmåns

¹³ *Dreyfusaffären* var en rättsskandal i Frankrike 1894–1906.

¹⁴ *pseudovetenskaplig*: som utger sig för att vara vetenskaplig utan att vara det

kyrkogårdsmuren för att dricka ett glas vichyvatten¹⁵ medan jag ögnade igenom mitt Aftonblad. Jag hade knappt vecklat upp det och fäst ögonen på den stående fetstilsrubriken: Dreyfusaffären – förrän jag hörde tunga knastrande steg i sanden, och pastor Gregorius stod framför mig.

– Se doktorn, god dag, god dag. Får jag lov att slå mig ner? Jag tänkte dricka ett litet glas vichyvatten före middagen. Det kan väl inte vara farligt för hjärtat?

– Ja, kolsyran är ju inte bra, svarade jag, men ett litet glas någon gång kan inte göra stor skada. Hur står det till efter badsejouren?

– Mycket bra. Jag tror att den har bekommit mig riktigt bra. Jag sökte doktorn för några dar se'n, i torsdags tror jag det var, men jag kom för sent. Doktorn var utgången.

Jag svarade, att jag oftast brukar kunna träffas även en eller annan halvtimme efter mottagningstidens slut, men att jag den dagen tyvärr hade blivit tvungen att gå ut litet tidigare än vanligt. Jag bad honom komma i morgon. Han visste inte om han hade tid, men han skulle försöka.

– Det är vackert i Porla, sade han.

(Det är mycket fult i Porla. Men Gregorius är som stadsbo van att alltid finna »landet» vackert, hur det än ser ut. Dessutom hade han betalat och ville till det yttersta ha valuta för sina pengar. Därför fann han det vackert.)

– Ja, svarade jag, det är ganska vackert i Porla. Fast mindre vackert än på de flesta andra ställen.

– Ronneby är kanske vackrare, medgav han. Men det är ju så lång och dyr resa.

En halv vuxen flicka serverade vattnet, två små kvartsbuteljer.

Plötsligt fick jag en ingivelse. Eftersom det ändå måste ske: – varför inte här? Varför inte nu? Jag såg mig omkring, Det fanns ingen i närheten just nu. Vid ett bord långt borta suto tre gamla herrar, av vilka jag kände en, en pensionerad gammal ryttmästare; men de pratade

¹⁵ vichyvatten: mineralvatten

högt med varandra och talade om historier och skrattade och kunde icke höra vad vi sade eller se vad vi gjorde. En liten smutsig och barfota flickunge tassade fram till oss och bjöd ut blommor, vi skakade på huvudena, och hon försvann lika tyst. Framför oss låg torgets sandplan nästan tom i den sena middagstimmen. Från hörnet vid kyrkan sneddade då och då en fotgängare ned mot östra alléen. En varm sensommarsol förgyllde Dramatiska teaterns gamla gula fasad mellan lindarna. På trottoaren stod teaterns direktör och pratade med regissören. Avståndet gjorde dem till miniatyrer, vilkas linjespel blott ett öga som kände dem förut kunde uppfatta och tolka. Regissören röjdes av sin röda fez¹⁶, som blev till en liten gnista i solen, direktören av dessa delikata handrörelser som tycktes säga: ja, herregud, var sak har två sidor! Jag kände mig övertygad om att det var något i den vägen han sade, jag såg den lätta axelryckningen, jag tyckte mig höra tonfallet. Och jag tillämpade orden på mig och mitt. Ja, var sak har två sidor. Men man må aldrig så väl ha ögonen öppna för dem bägge, man måste dock till sist välja den ena. Och jag hade för längesedan gjort mitt val.

Jag tog upp urboetten med pillerna ur västfickan, tog ett piller mellan tummen och pekfingret, vände mig litet åt sidan och låtsades taga in det. Så tog jag en klunk ur mitt vattenglas liksom för att skölja ner det. Pastorn blev strax intresserad:

– Jag tror att doktorn medicinerar? sade han.

– Ja, svarade jag. Vi ha dåliga hjärtan lite var. Mitt är inte heller som det skall vara. Det kommer sig av att jag röker för mycket. Kunde jag bara lägga bort att röka, skulle jag aldrig behöva den här smörjan. Det här är ett tämligen nytt medel; jag har sett det mycket rekommenderat i tyska facktidsskrifter, men jag ville gärna pröva det på mig själv innan jag använde det i min praktik. Nu har jag hållit på med det i över en månad, och jag har funnit det utmärkt. Man tar ett piller en stund före middagen; det hindrar »matfebern», den där oron och hjärtklappningen strax efter måltiden. Får jag lov?

¹⁶ fez: en sorts hatt; oftast röd, cylinderformad och med en tofs på.

Jag räckte honom dosan med locket uppslaget och vänt så, att han icke kunde se att det var en urtavla; det skulle ha kunnat ge honom stoff till onödiga frågor och prat.

– Jag tackar, sade han.

– Jag kan skriva ett recept på dem i morgon, tillade jag.

Han tog ett piller utan vidare frågor och sväljde ner det med en klunk vatten. Jag tyckte att mitt hjärta stod stilla. Jag stirrade rätt framför mig. Torget låg tomt och ökentorrt. En ståtlig poliskonstapel gick långsamt förbi, stannade, knäppte med fingrarna bort ett dammkorn från sin välborstade syrtut¹⁷ och fortsatte sin rond. Solen sken alltjämt lika varmt och gult på Dramatiska teaterns vägg. Direktören gjorde nu en gest som han sällan använder, den judiska gesten med utvända händer, affärsmannens gest som betyder: jag vänder insidan ut, jag döljer ingenting, jag lägger korten på bordet. Och den röda fezen nickade två gånger.

– Den här vattenbutiken är gammal, sade pastorn. Det är visst den äldsta i sitt slag i Stockholm.

– Ja, svarade jag utan att vända på huvudet, den är gammal.

Klockan slog tre kvart på fem i Jakobs kyrka.

Jag tog mekaniskt upp min klocka för att se efter om den gick rätt, men min hand famlade och darrade så att jag tappade klockan i marken och glaset gick sönder. Då jag böjde mig ned för att ta upp den, såg jag att det låg ett piller på marken; det var det som jag nyss hade låtsats ta in. Jag trampade sönder det med min fot. I detsamma hörde jag pastorns vattenglas falla omkull på brickan. Jag ville inte se ditåt, men såg ändå hans arm falla slappt ned och hans huvud nicka till mot bröstet och de bristande ögonen vidöppna ...

Det är löjligt, det var nu tredje gången sedan jag kom hem som jag steg upp och kände efter att min dörr är väl stängd. Vad har jag att frukta? Ingenting. Inte det ringaste. Jag har gjort min sak nätt och delikat, vad man än må säga om den för resten. Slumpen hjälpte mig också. Det var tur att jag såg pillret på marken och trampade sönder det.

¹⁷ syrtut: överrock; här uniformsrock

Om jag inte hade tappat min klocka, skulle jag förmodligen inte ha sett det. Det var alltså tur att jag tappade min klocka ...

Prästen är död av hjärtslag; jag skrev själv ut attesten¹⁸. Han hade gått sig varm och andfådd i den starka sommarhettan; så drack han ett stort glas vichyvatten alldeles för häftigt och utan att låta det slå av sig. Jag förklarade detta för den ståtliga poliskonstapeln, som hade vänt och kommit tillbaka, för den lilla uppskrämda serveringsflickan och för några nyfikna, som samlat sig. Jag hade rått pastorn att låta vattnet stå och slå av sig en liten stund, innan han drack det, men han var törstig och ville inte höra på mig. »Ja,» sade konstapeln, »jag såg just hur häftigt och törstigt den gamle herrn drack sitt vatten, då jag gick förbi nyss, och jag tänkte: det där är inte bra för honom» ... Bland de förbigående, som stannade, var en ung prästman som kände den döde. Han åtog sig att underrätta fru Gregorius, så skonsamt som möjligt.

Jag har ingenting att frukta. Varför känner jag då oupphörligt på min dörr? Därför att jag har en känsla av att det oerhörda atmosfäriska trycket av andras meningar, de levandes, de dödas och de ännu oföddas, ligger samlat därute och hotar att spränga dörren och krossa mig, pulvrисera mig ... Därför känner jag på låset.

... När jag äntligen kunde komma därifrån, satte jag mig upp på en spårvagn, den första jag fick fatt i. Den förde mig långt ut på Kungsholmen. Jag fortsatte landsvägen ända ner till Tranebergs bro. Vi bodde där en gång, en sommar då jag var fyra eller fem år. Där metade jag min första lilla abborpinne på en krökt knappnål. Jag mindes precis fläcken där jag hade stått. Jag stod där länge också nu och söp in den välkända lukten av stillastående vatten och saltorkad tjära. Nu liksom då kilade små kvicka abborrar av och an i vattnet. Jag mindes hur girigt jag hade sett på dem den gången och hur hett jag hade önskat att jag kunde fånga dem. Och när det äntligen lyckades och en liten, liten abborre, knappt tre tum lång, sprattlade på kroken, gallskek jag av förtjusning och sprang rakt hem till mamma med den lilla fisken sprittande och skälvande i min knutna hand ... Jag ville att vi skulle äta den till middagen, men mamma

¹⁸ attest: intyg; i det här fallet om att personen är död

gav den åt katten. Och det var också roligt. Att se honom leka med den och sedan höra hur benen knastrade mellan hans rovtänder ...

På hemvägen gick jag in på Piperska muren för att äta middag. Jag trodde inte att jag skulle träffa någon bekant där, men där sutto två läkare och vinkade åt mig att slå mig ner hos dem. Jag drack bara ett glas pilsner och gick.

Var skall jag göra av dessa lappar? Hittills har jag brukat lägga dem i lönnlådan i chiffonniern: men det är inte bra. Ett bara någorlunda erfaret öga ser strax på en gammal möbel sådan som denna att det måste finnas en lönnlåda i den och tar lätt reda på den. Om trots allt någonting skulle inträffa, något som icke kunnat förutses, och man föll på den idén att göra en husundersökning här, så skulle man strax hitta dem där. Men var skall jag då göra av dem? Jag vet: jag har en mängd kartonger på bokhyllan, attrapper¹⁹ i form av böcker, fyllda med vetenskapliga anteckningar och andra gamla papper, omsorgsfullt ordnade och med etiketter på ryggarna. Jag kan sticka in dem bland anteckningarna i gynekologi. Och jag kan blanda dem med mina äldre dagbokslappar, jag har ju fört dagbok förr också, aldrig regelbundet någon längre tid, men periodiskt ... För resten kan det göra detsamma tills vidare. Jag får alltid tid att bränna dem om det skulle behövas.

*

Det är färdigt, jag är fri. Nu vill jag skaka av mig detta, nu vill jag tänka på annat.

Ja – på vad då?

Jag är trött och tom. Jag känner mig alldeles tom. Som en blåsa som jag stuckit hål på.

Jag är hungrig, det är hela saken. Kristin får värma upp middagen och ta in den.

¹⁹ *attrapp*: föremål som för att luras ser ut som en annan sorts föremål